

УДК 338

І. Ю. Мельников,

здобувач, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана

ФІНАНСОВА КРИЗА ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ

Розглянуто причини виникнення та наслідки фінансової кризи. Розкрито необхідність її регулювання органами державного управління. Запропоновано деякі напрямки вирішення проблемних питань фінансової кризи.

Ключові слова: банківська система, грошовий ринок, грошово-кредитна політика, фінансова криза, кредитна криза, фінансовий сектор, спад виробництва, націоналізація, інфляція, фінансовий сектор економіки.

Актуальність проблеми. Сучасна світова фінансова криза стала великою перевіркою для економік багатьох країн світу, в тому числі й для України. Хоча вона розгорталася доволі повільно, послідовно охоплюючи різні країни та ринки, в Україні її настання виявилось несподіваним, так як усі вважали що вона обмине, отже, господарюючі суб'єкти опинилися в непередбачуваній ситуації. Адже криза розпочалася як криза ліквідності, а через падіння обсягів виробництва і зростання заборгованості за кредитами, перетворилася на економічну.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Цю тему розглядали політики та вчені різних напрямків такі як: Тігіпко С., М. Азаров, Лисенко Є., Науменкова С., Багратян Г., Кравченко І., Сомик А., Петрик О., Янукович В. та ін. Масштаби кризи настільки великі, що, на жаль, навіть нобелівські лауреати нічого раціонального, крім націоналізації банків і ряду великих корпорацій запропонувати не можуть. Тому питання вирішення проблеми фінансової кризи потребує подальшого вивчення.

Постановка завдання. Виявлення причин появи фінансової кризи, а також запропонування можливих шляхів її подолання.

Вклад основного матеріалу дослідження. Розглядаючи першопричини фінансової кризи, Н. Веллінк, президент Банку Нідерландів, голова Базельського комітету з банківського нагляду, на IX річній конференції ОЛКР з ризик - менеджменту, назвав три фундаментальні причини, які сприяли розвитку кредитної кризи та її трансформуванню у фінансову [1, с. 50-51]. Ідеться, зокрема, про недосконалість:

- 1) механізму ініціювання та стандартів надання кредитів;
- 2) методик вимірювання та управління ризиком для складних структурованих продуктів і фінансових інновацій у кредитному посередництві;
- 3) процедур контролю й нагляду за фінансовими інноваціями.

Для вітчизняних умов найсуттєвіше значення серед зазначених факторів мав перший чинник, що діяв у поєднанні з недосконалим механізмом управління кредитними ризиками. Однак найбільший вплив на вітчизняний фінансовий сектор справила валютна криза, яка, у свою чергу, була обумовлена стрімким зростанням дефіциту платіжного балансу і зменшенням припливу обсягів іноземної валюти внаслідок скорочення експорту, а потім, відповідно, і виробництва.

На сьогодні, незважаючи на значні зусилля провідних держав світу та міжнародних фінансових організацій, світова фінансова криза триває. У США та країнах ЄС спостерігається спад виробництва і найвищі за останні 20 років темпи зниження зайнятості населення.

Серед європейських країн криза найсильніше вразила Великобританію, Італію, Угорщину, Україну та Францію. Продовжується девальвація національних валют. У переважній більшості країн, які постраждали від кризи, не відбувається очікуваного відновлення кредитування, вкрай необхідного для підтримки внутрішнього попиту і стимулювання грошового ринку. Обсяги міжнародних кредитів також продовжують скорочуватись.

Негативні події на світових ринках продовжують впливати й на фінансовий сектор та економіку України. Незважаючи на значні зусилля НБУ, підтримку з боку МВФ, створення стабілізаційного фонду та цілу низку інших заходів, в Україні поки що не вдалося остаточно зупинити розвиток негативних тенденцій. Але необхідно наголосити, що у такій складній макроекономічній ситуації економічна політика запроваджувалася в цілому досить послідовно. Дієвим заходом, на думку фахівців МВФ, є введення в Україні режиму гнучкого обмінного курсу й активізації монетарної політики, що сприятиме поліпшенню умов торгівлі та допоможе економіці пристосуватися до шоків. Велике значення для стабілізації банківської системи матиме діагностичне обстеження великих банків, яке здійснює НБУ. На сьогодні проводиться націоналізація найбільш проблемних банків таких як «Укрпромбанк», «Надра банк», «Промінвестбанк».

Розгортання світової фінансової кризи, передусім внаслідок стрімкого зниження попиту на продукцію експортноорієнтованих підприємств, відчутно вплинуло на діяльність як банківського, так і реального секторів вітчизняної економіки. Як з'ясувалося, жодних резервів на такий випадок підприємства не мали, тому тепер головні сподівання вони покладають на державну підтримку і фінансову допомогу з боку банків.

Зрозуміло, що криза не розпочалася конкретного дня, а певні фактори накопичувались і з часом вилилися в несприятливе економічне становище.

Коротко розглянемо ці фактори:

- 1) вплив зростання цін на енергоносії на собівартість продукції (стосується поставок природного газу з Росії до України, різних цін та обсягів закупівлі);
- 2) уповільнення темпів приросту продуктивності праці;
- 3) істотне перевищення темпів приросту заробітної плати над темпами приросту продуктивності праці;
- 4) високий рівень споживання енергоносіїв в умовах постійного підвищення цін на них;

- 5) більша схильність домашніх господарств до споживання, ніж до накопичення;
- 6) низький рівень розвитку вітчизняного експорту за галузевою ознакою та його переважно сировинна спрямованість;
- 7) попит населення переважно на споживчі товари, тоді як науковомістка продукція не користується великим попитом (так як доходи населення низькі);
- 8) зростання вартості зовнішніх запозичень і обмеженням доступу банківського сектору до дешевих міжнародних ресурсів;
- 9) фінансова слабкість та низький рівень ліквідності багатьох банків;
- 10) високі темпи зростання інфляції, що спричинило підвищення процентних ставок;
- 11) низький рівень координації бюджетно-податкової та грошово-кредитної політики, що дістало свій прояв у законодавчій і нормативній невизначеності механізмів застосування інструментів грошово-кредитної й валютної політик та підтримки таких дій із боку уряду, у випадках зміни чинного монетарного режиму або виникнення фінансових криз;
- 12) нерозвиненість ринку цінних паперів;
- 13) відсутність узгодженості між документами, що визначають стратегічні напрями розвитку країни [1, с. 53-55; 2, с.39-40].

Таким чином, можна дійти висновку, що існуюча макрофінансова нестабільність — це результат взаємодій зовнішніх чинників та цілого комплексу внутрішніх структурних дисбалансів, які стосуються всіх без винятку сфер вітчизняної економіки. Світова фінансова криза відіграла лише роль каталізатора, а тому її слід розглядати тільки як одну з причин нестабільності вітчизняних банківської та фінансової систем .

Стан економіки показав, що всі ці дисбаланси негативно вплинули на діяльність грошового ринку та банківської системи, порушивши рівновагу і на валютному ринку. Тому всі зусилля НБУ були направлені саме на їх подолання, але вони будуть марними якщо не буде підтримки з боку інших видів економічної політики (фіскальної, зовнішньоекономічної та ін.). Тобто потрібно розв'язати проблему фінансування реального сектору економіки з метою поживлення ділової активності та уникнення (або хоча б ослаблення) впливу рецесії. Вирішення цього завдання гарантуватиме подолання низки кризових явищ, які наразі спостерігаються в банківській системі: дестабілізація валютного ринку, погіршення якості наданих банками кредитів, зниження ліквідності окремих банків тощо. Також потрібна виважена фіскальна політика уряду.

Одним з важливих чинників подолання фінансової кризи стала відмова від фактичної прив'язки обмінного курсу гривні до долара США, варто встановити плаваючий, ринковий курс гривні, що спричинило суттєві трансформації в монетарному трансмісійному механізмі. Адже у період, коли капітал вивозиться із країни, низький курс долара вигідний інвесторам.

Треба підвищити рівень капіталізації фінансового ринку, забезпечити «відкритість» ринку землі. За такого вузького ринку капітал не має можливості переливатися з одних секторів економіки в інші.

Для подолання кризи необхідно підвищити рівень оподаткування імпорту; також потрібно всіляко стимулювати заощадження й інвестиційну діяльність, аж до надання податкових преференцій; слід посилити заставне право, скасувати перехресні субсидії, і на останнє потрібно інтенсифікувати роздержавлення виробництва, посилити роль держави в управлінні фінансовим сектором.

Але, незважаючи на сукупність ужитих заходів, нестабільність у банківській системі посилюють проблеми, що виникли в реальному секторі і, по-перше, призвели до відпливу депозитів суб'єктів господарювання, по-друге, знизили рівень довіри населення до банківської системи, що дістало свій прояв у зменшенні обсягів депозитів фізичних осіб у національній валюті, а по-третє, спричинили зростання частки проблемних кредитів.

Висновки. Для подолання наслідків фінансово-економічної кризи необхідно розробити комплекс взаємопов'язаних заходів щодо взаємодії фінансового і нефінансового секторів економіки і узгодити дії всіх органів державної влади та суб'єктів господарювання з метою їх виконання. При цьому ключова роль повинна належати розробці та реалізації державної стратегії економічного й соціального розвитку, яка передбачала б чіткий розвиток окремих галузей національної економіки, експортно-імпорту, енергетичну політику тощо, а також реалізацію завдань грошово-кредитної політики Національним банком України .

Зрозуміло, що боротьба з кризою це є довгий та виснажливий процес, але лише за умови послідовної, узгодженої макроекономічної політики всіма гілками влади можливо буде її подолати, і треба завжди бути готовим тому що, зі слів багатьох економістів нашої держави, на Україну знову передбачається нова економічна хвиля.

Література

1. Міщенко В.І, Лисенко Р.С. Взаємодія органів державного управління як фактор подолання фінансової кризи // Фінанси України. -2009.- №1.- с.50-57.
2. Багратян Г.А., Кравченко І.С. Світова криза та Україна: проблеми й нові підходи до фінансового регулювання // Фінанси України. -2009.- №4.-с.33-41.

Стаття надійшла до редакції 17.09.2010 р.

ТОВ "ДКС Центр"